ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

לקוטי שיחות

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל

זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

פסח

(חלק א)

יוצא לאור על ידי מערכת
„אוצר החסידים״
770 איסטערן פאַרקוויי ברוקלין, נ.י.
שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה

Likkutei Sichot

Copyright © 2026
by
Kehot Publication Society®
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

Kehot Publication Society® and the Kehot logo are registered trademarks of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

חג הפסח

א. מה נשתנה:

דער סדר פון די פיר קשיות לויט דעם מנהג חב״ד[1] איז: מטבילין, מצה, מרור און מסובין.

אין פלוג איז ניט פאַרשטאַנדיק: עס איז דאָך ניט צוגעפּאַסט ניט לויט דער וויכטיקייט פון די ענינים און ניט לויט דעם סדר וואָס דאָס קינד זעט פריער.

לויט דער וויכטיקייט פון די ענינים, האָט געדאַרפט זיין: א) מצה — אַ חיוב מדאורייתא. ב) מרור — מדרבנן (בזמן הזה[2]). ג) מסובין — וואָס עס דריקט אויס דעם ענין החרות, און ערשט צום סוף מטבילין — וואָס איז בלויז אַ מנהג.

לויט דעם וואָס דאָס קינד זעט פריער, האָט מטבילין געדאַרפט זיין אָדער גאָר צום סוף (ווייל דער עיקר איז דער טיבול שני), אָדער על כל פנים נאָך מסובין, ווייל מסובין איז

1) בסדר הזה הוא במשנה שבירושלמי רי״ף ורא״ש (אבל שתי קושיות האחרונות חסרות שם. והגהת הב״ח ברי״ף צ״ע). בסי׳ רע״ג (כת״י ב״מ) בסי׳ רס״ג, רמב״ם, טור אבודרהם (מדמקדימין פי׳ קושיית מטבילין לפי׳ שאר ירקות) **זבח פסח** למהר״י אברבנאל, פע״ח שער כא פ״ז, סידור האריז״ל, מ״ח ועוד. וכן הוא בהגדה הראשונה שבדפוס (שונצינו 1485).

2) שולחן ערוך אורח חיים לרבנו הזקן סימן תעה סעיף טו.

דאָך ביי קידוש, נאָך פאַר דעם ערשטן טיבול[3].

ב. עס זיינען פאַראַן אַזעלכע וואָס זאָגן אַז מצוות דאורייתא דאַרף מען מקיים זיין מיט אַ תוקף ביז מסירת נפש. אויך מצות דרבנן דאַרפן זיין מיט שטאַרקייט, ווייל זיי גייען אַריין אין דער מצוה „לא תסור", (וכמו שהאריך הרמב"ם[4] בענין הגדרים, הסייגים ובפרט המצוות דרבנן שהם בכלל לא תסור), אָבער מנהגים — איז אויב זיי קומען אָן גרינג, מהיכי תיתי, אָבער מוסר נפש זיין זיך אויף דעם איז מען ניט מחוייב.

נאָך מער טענה'ן זיי: בעת מען דאַרף מחנך זיין קינדער בדרך התורה, און אַלץ אויספירן איז דאָך זייער שווער, — איז אַמאָל כדאַי צו פאַרקוקן אויף מנהגים, און אָפּגעבן זיך נאָר אויף אַריינגעבן אין זיי שטאַרקייט אין ענינים עיקריים.

איז אויף דעם די אָנווייזונג פון דעם סדר הקושיות: די ערשטע זאַך וואָס אַ קינד פרעגט, די ערשטע זאַך וואָס ער באַמערקט און עס מאַכט אויף אים אַן איינדרוק, איז ניט קיין ענין פון דאורייתא אָדער אַ דרבנן, נאָר אַ מנהג ישראל, דאָס פאַרכאַפּט זיין אויג, און האָט אויף אים די גרעסטע ווירקונג.

אויב די הנהגה פון דעם קינד און אַרום אים וועט זיין ענלעך צו דער ניט־אידישער סביבה, איז אויב אַפילו ער וועט האָבן אַ קביעות צו לערנען תורה, ער וועט דאַוונען, מקיים זיין מצוות, א. א. וו. וויבאַלד אָבער אַז אין זיין אויפפירונג, איז ער גלייך צו דער סביבה, אויף אים איז ניט קענטיק אַז ער איז אַ איד און ביי אים הערט זיך ניט אָן דער המבדיל בין ישראל לעמים, דער אתה בחרתנו מכל העמים, ברענגט עס, אַז אויך אין די מצוות וועלכע ער איז מקיים און אין דער תורה וואָס ער לערנט הערט זיך ניט אָן די נויטיקע קדושה.

און ווען עס פעלט אין דעם יסוד — קדושת התורה וקדושת המצוות — איז מעגלעך אַז מיט דער צייט זאָל ביי אים פעלן, חס ושלום, אויך אין קיום המצוות בפועל.

ג. אויסער דעם וואָס מנהגי ישראל זיינען אַליין תורה, ווי דער מאמר: מנהג ישראל תורה היא (ואפילו מנהג נשים[5]), דאַרף מען ניט שוקל זיין וואָס איז וויכטיקער, אַזוי ווי עס שטייט, אורח חיים פּן תפלס[6], ובמילא טאָר מען דאָך ניט פאַרבויגן אויף קיין שום זאַך, — איז אויסער דעם דער ערשטער יסוד פון חינוך: דאָס קינד זאָל וויסן אַז ער איז אַנדערש ווי אַלע, ער זאָל וויסן אַז ער איז אַ איד. און דאָס באַקומט ער בעיקר דורך מנהגי

3) ולכאורה הי' אפשר לומר הטעם על מה שקושיית מסובין באה לבסוף, כי נתוספה זמן רב אחרי קושיות הראשונות, היינו כשחדלו מלאכול בהסיבה כל השנה. ולכן לא נזכרת במשנה וגמרא, וכפירוש הגר"א. אך פירושו צע"ג, כי ברמב"ם הלכות חמץ ומצה פרק ח הלכה ב הביא קושי' מסובין וגם קושית כולו צלי, הרי דהיו שואלין מסובין גם בזמן ביהמ"ק. — ועיין בפע"ח שם אשר סדר זה מתאים לסדר העולמות מלמטה למעלה: עשי' יצירה בריאה אצילות.

4) הלכות ממרים בתחלתו, וראה ספר המצות מ"ע קעד. מל"ת שיב.

5) ירושלמי פסחים פרק ד הלכה א ופרקי דר' אליעזר פרק מה.

6) משלי ה, ו. ילקוט שמעוני שם.

ישראל. מנהגים וואַרפן זיך אין די אויגן; זיי בעיקר קאַרבן איין אין אים דעם געפיל אַז אַתה בחרתנו מכל העמים, וואָס דערפון איז געקומען וקרבתנו מלכנו לעבודתך — דער יסוד און קיום פון דער גאַנצער תורה.

אַזוי ווי די רז"ל זאָגן[7]: גדולה שימושה יותר מלימודה.

ד. בשעת מען איז מחנך קינדער ווי עס דאַרף זיין, און מען לערנט זיי אַז אויך מנהג ישראל תורה היא, און מען דאַרף זיך אויף דעם מוסר נפש זיין, דעמאָלט זאָגט מען: עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלקינו משם ביד חזקה ובזרוע נטוי'; אַזוי איז אויך איצטער, כימי צאתך מארץ מצרים, ניט קוקנדיק אויף דעם חושך כפול ומכופל פון גלות, איז יוציאנו מאפילה לאור גדול, און נודה לך שיר חדש, ניט שירה חדשה לשון נקבה נאָר שיר חדש לשון זכר[8], אַז עס וועט זיין די גאולה שלימה ואמיתית שאין אחרי' גלות, על ידי משיח צדקנו במהרה בימינו.

(משיחת חגה"פ תשט"ז)

ה. הרי אַני כבן שבעים שנה:

וועגן דעם לשון הרי אַני כבן שבעים שנה, בכ"ף הדמיון, זאָגט די גמרא[9] אַז באמת איז רבי אלעזר בן עזרי' געווען אַ סך אינגער, נאָר אהדרו לי' תמני סרי דרי חיוורתא — ער האָט באַקומען אַכצן שורות ווייסע האָר, — האָט ער אויסגעזען ווי אַ זקן. און דאָס איז דער דיוק כבן שבעים שנה, מיט אַ כ"ף הדמיון בלבד.

לויט דעם איז ניט פאַרשטאַנדיק וואָס ער זאָגט ווייטער ולא זכיתי כו'. לויט דער פשטות הלשון איז דער וואונדער פון „ולא זכיתי" ניט נאָר מצד חכמה, נאָר אויך מצד דעם וואָס ער איז אַ זקן כבן שבעים שנה און האָט אַ סך צייט אָפּגעגעבן אויף דעם, דערפאַר האָט ער געדאַרפט מנצח זיין[10] עס זאָל זיין הלכה כמותו, אָבער וויבאַלד ער האָט בלויז אויסגעזען ווי אַ זקן פאַלט דאָך אָפּ די טענה עס זאָל זיין הלכה כמותו?

נאָר עס איז ידוע[11] אַז די משלים ודוגמאות שבתורה זיינען ניט סתם משלים, נאָר זיי ווערן נשתלשל פון זייער נמשל, איז דאָס גופא וואָס נראה כזקן — איז דאָס ווייל ברוחניות איז ער באמת געווען אַ זקן בן שבעים שנה, און אַזוי ווי עס שטייט אין סידור האריז"ל אַז בצירוף זיינע יאָרן פון ערשטן גלגול איז ער געוואָרן דעמאָלט בן שבעים שנה.

און דערפאַר איז ער מסיים בתמי' ולא זכיתי כו': מצד דעם וואָס ברוחניות איז ער געווען אַ זקן, האָט ער געדאַרפט זוכה זיין, די הלכה זאָל זיין ווי ער.

און דורך דעם וואָס די זקנה ברוחניות האָט זיך פאַרבונדן מיט אַן ענין פון תורה, הלכה כמותו, וואָס תורה געוועלטיקט אויף גשמיות, האָט זיך עס אויסגעדריקט אויך אַז ער האָט טאַקע אויסגעזען ווי אַ בן שבעים

7) ברכות ז, ב.

8) זע תוספות פסחים קטז, ב. ד"ה ה"ג ונאמר.

9) ברכות כח, א.

10) זכיתי כפירוש הרע"ב שם.

11) זע אויך אויבן 83 און ווייטער.

שנה, אַפילו אין זיינע גאַנץ אויסערלע־כע ענינים (שערות — האָר — הטפל לבשרו[12]), און לויט דעם מאמר הירושל־מי[13] אויף דעם פסוק לא־ל גומר עלי, אַז די מציאות פון וועלט ווערט לויט דעם פסק דין פון תורה.

ו. די אָנווייזונג פון דעם אין עבודה פאַר יעדן איינעם:

רוב נשמות אין אונזערע דורות זיינען ניט קיין נייע נשמות, נאָר זיי זיינען שוין געווען אַמאָל אין אַ גלגול. איז בשעת עס קומט צו אַן ענין אין עבודה וואָס מצד זיינע כחות און ענינים פון דעם איצטיקן גלגול זעט ער ניט אַז ער זאָל עס קענען דורכפירן, דאַרף ער וויסן, אַז עס קען ביי אים אויך נתגלה ווערן דער טוב פון פריערדיקן גלגול, און דאָס העלפט אַרויס אין זיין עבודה, ניט נאָר אין שכל און מדות — כחות פנימיים — נאָר אויך אין מחשבה דבור ומעשה — ענינים חיצוניים (דוגמת השערות) — אין טאָג־טעגלעכן לעבן[14].

ז. אין פלוג קען מען פרעגן: אויב מען איז מצרף די ענינים פון פריערדיקן גלגול, ווערט דאָך אין פלוג דער רע אויך נצטרף, און ווער ווייס ווי איז געווען זיין מצב אין פריערדיקן גלגול, איז פון וואַנען זאָל ער נעמען כחות אויף קעמפן מיטן רע און טאָן זיין עבודה?

איז דער ענטפער אויף דעם:

טוב איז אַ מציאות נצחי. בשעת אַ איד טוט אַ מצוה בלייבט עס אויף שטענדיק, ווי עס שטייט אין תניא[15], „ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד". אָבער רע איז קיין מציאות ניט, עס איז מער ניט ווי אַ העלם והסתר, און אויב ער האָט שוין באַקומען אַן עונש הממרק (אַ שטראָף וואָס לייטערט אויס), בגשמיות צי ברוחניות, אויף דעם וואָס ער האָט געטאָן, אָדער אַז ער האָט אַף דערויף תשובה געטאָן, איז דאָך אַ ודאי דער רע שוין בטל געוואָרן. ומכל שכן בתשובה מאהבה — וואָס זדונות נעשים כזכיות[16].

ח. און דאָס איז אויך אַן ענטפער צו די וואָס פרעגן, ווי קען דאָס זיין אַז די פריערדיקע דורות האָבן ניט זוכה גע־ווען צו גילוי המשיח, און איצטער וואָס אכשור דרא בתמי', וועט מען זוכה זיין צו גילוי המשיח — איז דער ענטפער אויף דעם, אַז אין איצטיקן דור איז דאָ אויך דער טוב פון די פריערדיקע דורות כנ"ל, דערפאַר וועט מען איצטער דוקא זוכה זיין לביאת המשיח במהרה בימינו.

(משיחות ליל ב' דחגה"פ ואחש"פ תשח"י)

ט. כנגד ארבעה בנים דברה תורה אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאול:

אין דער פיסקא איז ניט פאַרשטאַנ־דיק:

א) דער סדר פון די ארבעה בנים, וואָס ער שטעלט אַוועק דעם רשע

12) עירובין ד, ב.

13) נדרים פרק ו הלכה ח.

14) זע שער הגלגולים הקדמה ג' וסוף הקדמה ד. ואכ"מ.

15) פרק כה.

16) יומא פו, ב.

לעבן חכם, לכאורה האָט ער זיי גע־דאַרפט שטעלן אָדער לויט סדר המק־ראות: רשע, שאינו יודע לשאול, תם, חכם. אָדער לויט זייער חשיבות: חכם, תם, שאינו יודע לשאול און רשע.

— וואָס אַזוי איז דאָך זייער חשיבות אויך מצד סדר העולמות, ווי עס איז פאַראַן אין כתבי האריז״ל[17] אַז די אר־בעה בנים זיינען כנגד די ד׳ עולמות, חכם — באצילות (דאבא — חכמה — עילאה מקננא באצילות), רשע — בעשי׳ שהקליפה קרובה שם[18], תם — בבריאה, ושאינו יודע לשאול — ביצירה.

אין פשטות קען מען פאַרענטפערן, אַז ער רעכנט זיי כדרך חכמתם[19]; אויך קען מען זאָגן אַז פריער רעכנט ער דעם קצה היותר עליון, נאָכדעם, דעם קצה היותר תחתון, און צום סוף די וועלכע געפינען זיך צווישן[20].

אין תורה איז דאָך אָבער יעדער ענין בדיוק, איז וויבאַלד אַז מען שטעלט פאָרט דעם רשע לעבן דעם חכם, מוז מען זאָגן אַז עס איז צווישן זיי דאָ אַ שייכות, ובפרט אַז ער זאָגט „ואחד רשע״ מיט אַ וא״ו המוסיף[21]. דאַרף מען פאַרשטיין, וויבאַלד אַז חכם איז קצה היותר עליון און רשע קצה היותר תח־תון, ווי קען מען זיי שטעלן איינער לעבן צווייטן און נאָך אין אַן אופן פון וא״ו המוסיף?

ב) דער ענטפער צום רשע איז, בע־בור זה עשה ה׳ לי בצאתי ממצרים, לי ולא לו אילו הי׳ שם לא הי׳ נגאל. איז ניט פאַרשטאַנדיק: אויב ער האָט אינ־גאַנצן קיין שייכות ניט צו יציאת מצ־רים, איז ווי קומט ער אין דער הגדה, וואָס רעדט מען וועגן אים אין סדר, און מען הייסט נאָך פאַרנעמען זיך מיט אים, ווי דער לשון פון דער הגדה ואמור לו?

ג) עס שטייט אין כתבי האריז״ל[22] אַז די ארבעה כוסות זיינען כנגד די אר־בעה בנים. כוס ראשון — חכם, כוס שני — רשע, א. א. וו. דעם עיקר ההגדה זאָגט מען אויפן כוס שני. אין פלוג, וויבאַלד אַז אילו הי׳ שם לא הי׳ נגאל, ווי קומט עס וואָס דוקא מיט דער אמירה לרשע איז פאַרבונדן דער עיקר ההגדה?

ד) נאָך דער הקדמה פון והגדת צו די ארבעה בנים, מיטן קביעות זמן אויף דערויף (יכול מראש חודש כו׳), הויבט זיך אָן דער סיפור פון יציאת מצרים אַליין — מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו. זאָגט די גמרא[23]: מתחיל בג־נות. איז ניט פאַרשטאַנדיק, בעת מען זעצט זיך אַוועק פסח צום סדר דער־ציילן וועגן שעבוד ויציאת מצרים, וואָס איז דאָ נוגע צו דערציילן די פּאַסירונ־גען פון פאַר התחלת הגלות און פאַר דער צייט פון אברהם אבינו?

17) פע״ח שער כא פ״ז.
18) זע אויך תניא פ״ו.
19) כן פירש באבודרהם.
20) עד״ז ראה תוד״ה שומר חנם ב״ק ד, ב.
21) כיון דבלא וא״ו אין מקום לטעות — גם לר׳ יונתן הוא להוסיף (רש״י מנחות צא, רע״א). וכיון דתליא בסברא אין לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים. ועיין בספרים שהובאו בשדי חמד כללים וא״ו ס״ק ח־יג.

22) פרי עץ חיים שער כא פרק ה. שם פרק ז.
23) פסחים קטז, א.

י. די גמרא זאָגט[24]: אף על פי שחטא ישראל הוא. יעדער איד אין וועלכן מצב ער זאָל ניט זיין, האָט ער אין זיך די נקודת היהדות, און לויט דעם וואָרט פון כ״ק מו״ח אדמו״ר[25], אחד חכם ואחד רשע: אין יעדן איינעם איז דאָ דער „אחד״, אויך אין דעם רשע, נאָר ביי אים איז עס פאַרבאָרגן און מען דאַרף עס אַנטפּלעקן.

דער „אחד״ אין יעדער אידן איז פאַרבונדן מיט חכמה שבנפש[26], דער־פאַר שטעלט מען דעם רשע לעבן חכם, צו ווייזן אַז אויך דער רשע האָט דעם „אחד״, ווייל אויך ער האָט דאָך בחינת חכמה שבנפש.

יא. דער חוב אויף צו פאַרנעמען זיך מיטן רשע אויף אויפהויבן אים, איז ניט קיין קלענערער ווי דער חוב צו פאַרנע־מען זיך מיטן תם ושאינו יודע לשאול, און אַפילו מיטן חכם.

עס איז דאָך כנגד ארבעה בנים דברה תורה, עס איז אַ דבור פון תורה צו פאַרנעמען זיך מיט זיי, ובמילא זיינען אַלע אויפן זעלבן וואָגשאָל, ווייל אין תורה איז יעדער דבור פרטי נוגע צו גאַנץ תורה.

בשעת עס פעלט איין אות[27] אין אַ ספר תורה איז דאָס נוגע אין דער קדושה פון אַלע אותיות, ניט געקוקט וואָס פאַר אַ אות דאָס איז. עס איז ניט

24) סנהדרין מד, א.

25) לקוטי דיבורים ע׳ 844.

26) תניא פרק יח־יט.

27) זע זהר חלק ג עא, א. תיקוני זהר תיקון כה. שאלות ותשובות נודע ביהודא מהדורא תנינא אורח חיים סק״ט. אבני נזר יורה דעה ח״ב ססע״א.

נוגע צי עס איז פאַרבונדן מיט דעם אחד חכם, צי מיטן אב וואָס צו אים איז דער ציווי והגדת לבנך, דער אב — אבינו שבשמים, וואָס ער פאַרענטפערט און נעמט אַראָפּ אַלע קושיות — אָדער עס איז פאַרבונדן מיט דעם רשע. יעדער דבור טראָגט ביי צו דער שלימות הק־דושה אין כללות התורה.

יב. דאָס איז אויך מרומז אין דעם מאמר רז״ל אף על פי שחטא ישראל הוא.

לשון רז״ל איז דאָך מדויק. פאַרוואָס שטייט דער לשון ישראל הוא, לכאורה האָט געדאַרפט שטיין ניט דער שם המעלה ישראל, נאָר — יהודי א. ד. גל.

ישראל איז ראשי תיבות: יש ששים רבוא אותיות לתורה. דאָס מיינט: פונקט אַזוי ווי די גאַנצע תורה איז אָפּהענגיק אין יעדער אות, כנ״ל, אַזוי איז אויך כללות ישראל תלוי אין יעדער אידן. בנים אתם להוי׳ אלקיכם און אבינו שבשמים, זיינען אַלע כביכול תלוי אין יעדער אידן בפרט[28].

דורך דעם וואָס מען וועט אַריינגע־מען אויך דעם רשע אין סדר, וועט זיך אויספירן די כללות הכוונה פון אַלע ענינים.

יג. נאָך אַ טעם אויף שטעלן דעם רשע לעבן דעם חכם:

ווער קען מגלה זיין דעם „אחד״ וואָס געפינט זיך אין דעם רשע, — דער חכם דוקא. דער תם מיטן שאינו יודע לשאול האָבן קיין כוח ניט צו

28) זע סנהדרין פרק ו משנה ה: קלני מראשי כו׳.

מעלה זיין אים. דער חכם, דער קצה היותר עליון, ער דוקא האָט בכוח צו מגלה זיין דעם „אחד" וואָס אין רשע. ועל דרך כל הגבוה גבוה ביותר יורד למטה מטה ביותר.

און דערפאַר איז מען מסמיך דעם רשע צום חכם, ווייל זיין העלאה איז דורך דעם חכם דוקא[29].

יד. דאָס איז אויך דער דיוק כנגד ארבעה בנים דברה תורה. תורה איז הוראה, (אָנווייזונג). תורה איז אַ הוראה אין עבודה ווי אויספירן די כוונה אין יעדער זאַך. דערפאַר איז דער סדר מצד התורה, אחד חכם ואחד רשע.

אין דעם סדר מצד העולמות איז דער רשע צום סוף, וכנ"ל אַז עשי' איז דער נידעריקסטער און דער לעצטער עולם. דער ענין פון תורה אָבער איז דאָך, ניט דער עולם זאָל פאַרבלייבן ווי ער איז במציאותו, נאָר מעלה זיין יעדער ענין, דערפאַר איז מצד התורה דער סדר, רשע לעבן דעם חכם, וואָס דורך אים איז זיין העלאה.

טו. דערמיט וועט מען אויך פאַר־שטיין וואָס כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט געמאָנט ביי זיינע נאָנטע מקושרים,

— וואָס די מקושרים ביותר זיינען דאָך מסתמא אויך יודעי תורה ביותר, עוסקים בעבודת התפלה, און מקיימי מצוות בהידור (קו פון גמילות חסדים) —

אַז זיי זאָלן זיך פאַרנעמען מיט אנ־שים פשוטים, און לערנען מיט זיי אויך ענינים פשוטים ווי אל"ף בי"ת, צי כפ־שוטו, צי דעם אל"ף בי"ת פון עבודת התשובה וקיום המצוות.

אין פלוג, וואָס האָט מען געדאַרפט אויסנוצן אויף דעם די מקושרים ביותר, דאָס האָבן דאָך געקענט טאָן אויך אַנ־דערע, וואָרום ווי ווייניק זיי ווייסן, איז זייער ידיעה נאָך אַלץ גענוג אויף עוסק זיין זיך דערמיט, און די מקושרים ביותר זאָלן זיך אָפּגעבן נאָר מיט שטייגן אין לימוד התורה, עבודת התפלה וקיום המצות בהידור?

איז דער טעם אויף דעם: ווייל די העלאת הרשע והנמוך ביותר איז על ידי החכם והגבוה ביותר דוקא, (דורך דעם גרעסטן חכם און דעם העכסטן).

טז. בפרטיות איז אין דעם דאָ אַ צווייענדיקע הוראה:

א) דעם רשע זאָגט מען ער זאָל ניט אַראָפּפאַלן ביי זיך, וואָרום אויך ער האָט אַ האָפענונג, דער אויבערשטער שיקט אים צו אַ חכם וואָס זאָל משפיע זיין אויף אים און אַרויסהעלפן אים צו פאַרבעסערן זיינע דרכים. עס מאָנט זיך נאָר פון אים, ער זאָל ניתוסף ווערן (דער רמז אין וא"ו המוסיף) און ווערן אַ טפל צו דעם חכם.

ב) דעם חכם לערנט מען, ער זאָל ניט טענה'ן: מה לי ולרשע, יאבד ברשעו (וואָס האָב איך צו טאָן מיטן רשע? זאָל ער פאַרלאָרן ווערן אין זיין רשעות) — נאָר כל ישראל ערבין (ומעורבין) זה בזה[30], ליגט

29) ובפרי עץ חיים שם: ולמה אצילות סמוך לעשי' לפי שעשי' צריכה אור גדול.

30) סנהדרין כז, ב. שבועות לט, א.

דער חוב צו משתדל זיין זיך מחזיר למוטב זיין יעדן איינעם[31] אויך דעם רשע. נאָר אין דעם איז דאָ אַ תנאי (דער רמז אין וא"ו המוסיף), ער זאָל זען דער רשע זאָל ניתוסף ווערן צו אים, ער זאָל זיין מושפע ומקבל פון חכם, און ניט פאַרקערט חס ושלום.

עס איז פאַרשטאַנדיק, אַז אויב מען מאָנט צו פאַרנעמען זיך אַפילו מיט אַ רשע, איז מיט אַ תם (טפש[32]) ושאינו יודע לשאול, על אחת כמה וכמה.

יז. נאָך אַ הוראה אין דעם: דער חכם דאַרף שטענדיק געדענקען אַז דער רשע איז זיין שכן – לפתח חטאת רובץ[33], כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו, און צופה רשע (שבקרבו) לצדיק ומבקש להמיתו, און דערפאַר דאַרף ער נאָך מער מדקדק זיין אויף זיך און בעטן רחמים, דער אויבערשטער זאָל אים העלפן, וואָס נאָר דאַן[34] קען ער בייקומען דעם רשע שבקרבו. וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר[35]: דער חכם דאַרף האָבן אַ שטאַרקע שמירה פאַר זיין שכן דעם רשע.

און די צוויי הוראות צום חכם זיינען צווישן זיך פאַרבונדן: דורך דעם וואָס דער חכם וועט זיך פאַרנעמען מיטן רשע שחוץ ממנו, צו מעלה זיין אים, דורך דעם וועט ער קענען בייקומען אויך דעם רשע שבקרבו.

יח. דורך דעם וואָס דער חכם פאַר־נעמט זיך און הויבט אויף דעם רשע, תם ושאינו יודע לשאול – יעדער פון זיי מיט אַ וא"ו המוסיף בתחילתו, וא"ו דא אות אמת, המשכת תורת אמת, איז השם יתברך ממלא אונזער בקשה: ברכנו אבינו כולנו כאחד. ווען האָט מען דעם ברכנו אָבינו – אויב כולנו כאחד.

אַזוי ווי עס איז געווען בשעת דער אויבערשטער האָט געגעבן די תורה צו אידן, ויחן שם ישראל, לשון יחיד, וואָס מתן תורה איז דאָך דער תכלית פון יציאת מצרים, ווי עס שטייט: בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה.

יט. און דאָס איז אויך וואָס אַלס אַן הקדמה צום ענין פון ארבעה בנים, זאָגט מען, ברוך המקום ברוך הוא ברוך שנתן תורה לעמו ישראל ברוך הוא.

עס זיינען פאַראַן דיעות אַז דער לשון איז נתקן געוואָרן מצד דעם סדר וואָס איז געווען אַמאָל אַז דער ראש המשפחה פלעגט זאָגן און אַלע פלעגן ענטפערן; ווען דער ראש המשפחה האָט געזאָגט ברוך המקום, האָבן אַלע גע־ענטפערט ברוך הוא, ווען ער האָט גע־זאָגט ברוך שנתן תורה לעמו ישראל, האָבן אַלע נאָך אַמאָל געענטפערט ברוך הוא.

בכל אופן אָבער, זיינען די פיר מאָל ברוך כנגד די ארבעה בנים: אין יעדן איינעם פון זיי דאַרף מען פועל'ן ברוך מלשון המשכה, ממשיך זיין אין אים דעם „אחד". וואָס דאָס דאַרף מען ניט נאָר אין רשע נאָר אויך אין חכם, וכנ"ל אַז אויך דער חכם דאַרף האָבן אַ בקשת רחמים.

31) תניא פרק לב.
32) ירושלמי פסחים פרק י הלכה ד.
33) זע תניא פרק יג.
34) ראה בכ"ז סוכה נב.
35) לקוטי דיבורים ע' תכג.

און כדי צו ממשיך זיין דעם אחד אין אַלע ארבעה בנים, איז דאָס דוקא דורך דעם סדר פון אחד חכם ואחד רשע, כנ״ל, דורך כולנו כאחד.

כ. לויט דעם קען מען דערקלערן, אַז דאָס וואָס עס שטייט ואמור לו אילו הי׳ שם לא הי׳ נגאל, מיינט מען ניט מיט דעם מדחה זיין חס ושלום דעם בן רשע, אדרבה, מען מיינט אַז מען דאַרף אים מבאר זיין דעם נועם פון תורה, וואָרום פועל׳ן אויף יענעם קען מען בעיקר דורך קירוב.

בשעת דער אויבערשטער האָט גע־זאָגט אנכי הוי׳ אלקיך לשון יחיד, איז ביי יעדער אידן איינגעקריצט געוואָרן אַז אלקיך, זיין כח וחיות, איז אנכי הוי׳. ומצד תורה, איז יעדער איד, ווער עס זאָל ניט זיין, מוז אויסגעלייזט ווערן, וואָרום ער איז נוגע אין כללות הכוונה כנ״ל.

און דאָס מיינט ואמור לו אילו הי׳ שם לא הי׳ נגאל, שם דוקא, אין מצרים פאַר מתן תורה, אָבער מצד תורה, וועט אויך ער נגאל ווערן.

און דורך דעם וואָס מען ווייזט אים דעם נועם פון תורה, פועל׳ט מען אין אים אַ קירוב לאבינו שבשמים.

כא. לויט דעם קען מען אויך דער־קלערן דעם טעם אויף דעם, וואָס דעם עיקר ההגדה זאָגט מען אויפן כוס שני און אויף דעם וואָס מתחיל בגנות:

יציאת מצרים, כאָטש זי איז העכער פון אַנדערע גאולות, וואָרום אין אַלע גאולות איז נאָך געבליבן אַן ענין פון גלות, אָבער בגאולת מצרים שטייט וי־נצלו את מצרים, כמצודה שאין בה דגן וכמצולה שאין בה דגים[36], איז דאָס נאָך פונדעסטוועגן ניט געווען קיין גאולה שלימה, וואָרום יש אחרי׳ גלות. דער תכלית פון יציאת מצרים איז אויף צו־קומען צו דער גאולה העתידה, גאולה שלימה שאין אחרי׳ גלות, צו וועלכער מען גייט פון יציאת מצרים אָן[37].

און אַזוי ווי צוקומען צו דער גאולה העתידה קען מען דורכן כולנו כאחד דוקא, כנ״ל, דערפאַר איז עיקר אמירת ההגדה, דער עיקר השתדלות — דאָרטן וואו עס איז אַמשווערסטן — אויפן כוס שני כנגד אחד רשע. נאָך מער, מען הויבט אָן – מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבו־תינו, וואָס אין דעם איז מרומז דער פינפ־טער סאָרט בן[38], וואָס פרעגט אַפילו ניט מה העבודה הזאת לכם, ווייל ער ווייסט אינגאַנצן ניט פון אידישקייט, ער איז זיך גאָר ניט מתייחס צו אברהם יצחק ויעקב, נאָר צו מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו, צו תרח׳ן און צו נחור׳ן.

איז דורך דעם וואָס מען פאַרנעמט זיך מיט אַלע ארבעה בנים און אויך מיטן פינפטן בן, וועט מען זוכה זיין צו דער גאולה העתידה, ווי מען איז מסיים באמירת ההגדה אויפן כוס שני, ונודה לך שיר חדש לשון זכר, וואָס דאָס גייט אויף דער גאולה העתידה — וואָס צו איר וועלן זוכה זיין אַלע סוגים, אויך דער בן רשע, כאָטש מצד עצמו וואָלט ער ניט זוכה געווען אַפילו צו גאולת מצרים וועלכע איז נידעריקער פון

36) ברכות ט, ב.

37) ד״ה כימי צאתך (בסה״מ) תש״ח.

38) ראה במכתב לחג הפסח תשי״ז (נדפס בהגש״פ עם ביאורים — בהוצאת תשמ״ו ושלאח״ז — ע׳ תקעה ואילך).

גאולה העתידה, אָבער מצד דעם ענין פון תורה וועט אויך ער, און אַפילו דער פינפטער סוג בן וואָס איז נאָך נידעריקער, זוכה זיין צו דער גאולה העתידה וואָס איז העכער פון גאולת מצרים, און דורך כולנו אחד, וועלן מיר אַלע זוכה זיין צו דער גאולה השלימה שאין אחרי׳ גלות דורך משיח צדקנו, במהרה בימינו.

(מלוקט משיחות חגה״פ תשי״ב־ז)